

האומר כי המציאות עולה על הדמיון מציב אפוא את קורא הסיפורים בעמדה של מאמין. ספקות אם אכן יתעוררו בו ישותקו על הרוב לכשיזכור כלל זה. כך הדבר בסיפור שליחותו של וולפגאנג לויץ בקאהיר, ובכלל זאת, הסיפור מעורר כמה תמיהות, שאין להן קשר אל טיבו של הסיפור כמסמך בעל-ערך להכרת מצרים ומשטרה.

מטבע-הדברים, סוכנים ש"נשרפו" נעלמים תחת מעטה של דממה. אין הם מורשים לפרסם זכרונות אישיים ולגלות אפילו טפח ממעשיהם. זאת מכמה וכמה סיבות נהירות למדי. וולפגאנג לויץ פירסם את זכרונותיו משנית שליחותו הרבה לפני תקופות ה"עכ" שיו מותר לגלות, ואין הקורא יכול שלא לתמוה מדוע הותר ללויץ מה שאסור לשבט הסוכנים כולו. תמיהה זו אין הברקות צריכה לישב אך יש בה כדי לעלות היריורים תוך קריאת הספר. תמיהה אחרת מתעוררת נוכח העובדה שהמצרים—כך מסתבר מדבריו של לויץ—ידעו היטב מה מעשיו במצרים כמעט כל זמן שהותו שם. הם קלטו את שידוריו, אף כי התקשו בפינוחם. מיני מה לא נאסר מיד?—גם לכך אין הסבר משכנע. יתר על כן, קשה להבין מדוע היה הקשר בין לויץ לבין שליחיו קשר-ראדיו תכוף. מאז מלחמת הריגול של ימי המלחמה העולמית השנייה ניתן לאתר, ללא קשיים מרובים ובמהירות. שידורי ראדיו הבאים ממכשירי-קשר מוסתר. אמצעי האיתור האלקטרוניים התפתחו הרבה מאז אותה מלחמה, ומצרים, שרשת של עיקוב והאזנה מכסה אותה בוודאי, כנהוג במדינת-משטרה נתונה במלחמה, אין ספק שלא הניחה לשידורי ראדיו מוסווים לעבור את חללה בלי פיקוח, ולא רק על שאלה זו אין לויץ נותן תשובה. הקורא לא ימצא בספר תשובה על התפקיד האמיתי שמילאו המדענים הגרמניים במצרים ועל טיבו: האם איימו על בטחונו של ישראל, או שמא לא היו אלא חבורת אנשי מדע ומרמה, שבאו להתעשר על חשבון כיסו הפתוח של הרוזן המצרי, המוכן לקנות כל שמציעים לו נוכח צל של סיכוי לגבור על מדינת-ישראל.

שאלות ותמיהות ללא פתרון ותשובה. לויץ ממעט לספר על פעילותו כסוכן חשאי, ומו

פרשיות שזכו עד כה ל"כיסוי" מרומז או חלקי. ספריו-זכרונות אישיים יוסיפו לגרור אחריהם מאמצים מאורגנים להעלות מתוך חול השכחה פרקי-עלילה, שכולם יחד משרתים תלבים במסכת הפעילות הרבגונית ורחבת-ההיקף של הדורות האחרונים בארצנו. לא רק הרצון לשרת את ההיסטוריה, שלמותה ומהימנותה מניב את ספרי-העלילה אלא אף הרצון לקום ולהנציה בני-אדם שהיו חיילים אלמונים בצבא גדול של פעילים. מהם שהלכו לעולמם או הוצאו להורג ומהם שעודם חיים עמנו.

יהודה אטלס מספר ב"ציאת בבל". הפרשה הנחשפת לפרטי-פרטיה ב"עד עמוד התליה" היא סיפורה של המחתרת הציונית בעיראק, שקמה על הרקע של גל הלאומנות ושנאת-הזרים הגואה בעיראק של שנות ה-30 וה-40 ועד לאחר מלחמת-1948 וכינון מדינת-ישראל. המחתרת שהוקמה עליידי שליחים מן הארץ הצליחה להקים לארגון עתיר-יכולת והישגים. הגנה עצמאית והברחת יהודים אל מחוץ לגבולות המדינה היו תפקידיה של "השורה", והיא מילאתם בהצלחה עד להתמיטטות ב-1951.

ספרים כגון זה של יהודה אטלס, המשתייכים לספרות ההנחה של פרשיות עלומות, ממלאים תפקיד צנוע אך חשוב בשלב הנוכחי של בניית ההיסטוריוגרפיה הישראלית.

י. ב.

שליחות בקאהיר

כלל ידוע הוא בסיפורי ריגול וביון שהמציאות עולה על הדמיון. סיפורים ממין זה נקראים אים בלהיטות המכוונת עליידי התשוקה לח"ד, ולו גם כהוא-זה, אל מאחרי מסך-המסתורין המליט את פעילות השירותים החשאיים—אותו עולם תתיקועי של פעילות ופעילות נגדית שלא אחת היא חורצת גורלו של קרב, אם לא גורלה של מערכה. הכלל

* וולפגאנג לויץ: שליחות בקאהיר; הוצאת ספרית מעריב/וישקמונה, 1970; 296 עמ'.

החיבור האחד, זה העוסק בספרות הערבית העתיקה עד סוף התקופה הממלוכית, נכתב במקורו האנגלי בשנת 1926 בידי המזרחן האנגלי הדגול סיר המילטון גיב, שעד לפני שנים אחדות שימש פרופיסור לערבית במכ"ל ללות של אוקספורד והארורד ונודע כחוקר שחווה הספרותי מפותח במידה שאינה מצויה אצל רוב המזרחנים האירופיים. גיב מצליח לצרף בכתביו את כל המעלות הטובות של המזרחנות, ובעיקר את הגישה הבלשנית-הטקסטואלית, עם ראייה "פנימית" מעמיקה.

חיבורו הכלול בספר שלפנינו, והוא בו חלקי הארי, בעצם הוא ספר קט (התוסס בגירסתו העברית פחות מ־120 עמודים!), ואף על־פי כן השכיל מחברו להקיף בו את הספרות ה־ערבית בתקופה שלפני האסלאם ובתקופת האסלאם גם יחד. וראה זה פלא: במסגרת כה דחוקה דחס את ה־כל, וזאת בלי שיוזקק לדרך־הרצאה קטלוגית (כפי שעשה המזרחן היהודי־ההונגרי גולדציהר בשעתו, בספרו שתורגם אף הוא לעברית לפני שנים), הסקי־רה מרתקת וסגנונה בהיר וחי. לא ייפלא, אפוא, שלא נס ליחו של ספר זה אף לאחר כ־45 שנה מעת כתיבתו, ועדיין הוא אחד הספרים המרכזיים במקצועו, נלמד בעשרות מכללות ומכונים ומיתרגם ללשונות שונות. ואגב, גיב הוא אחד המזרחנים המעטים ש־עשו חיל גם בתחום הספרות הערבית החדשה. סדרת מאמריו בנושא זה, שנדפסה ב־1930 לערך בידיעון של ביה"ס הלונדוני לחקר המזרח, היא, לדעת רבים, אחד העיונים המשוב־חים והמדויקים ביותר שזכתה להם הספרות הערבית בתימינו. אולם מאז שנות ה־30 לא שב גיב לעסוק בספרות הזאת, למרבה הצער. חבל גם שמאמריו בתחום ההוא לא תורגמו עברית ולא נכללו בכרך זה.

החיבור השני הכלול בספר הנדון כאן נכתב בידי מלומד ישראלי, פרופ' יעקב מ. לנדאו, ועניינו הספרות הערבית במאה ה־20. פרופ' לנדאו ידוע כאחד הבולטים בחוקרינו המת־מחים במרח התיכון החדש, ובעיקר בשאלות מדיניות, אולם ידו רב לו גם בנושאי תרבות וספרות. ספרו "מחקרים בתיאטרון ובקולנוע הערביים", שראה אור בארצות־הברית וכ־

הדברים שהוא מספר אפשר להבין כי מילא תפקיד ראשוני־מעלה במלחמה נגד המדענים ובסיפוק אינפורמציה רבת־ערך על מערך ההגנה וההתקפה של המצרים. האם סיפורו ב"שליחות בקאהיר" אינו אלא סיפור חלקי ופגום, מתוקף המסיבות, או שמא פגום הוא מטעמים אחרים?

הקורא הסקרן צריך להמתין. מכל־מקום, ספרו של וולפגאנג לוך מעניין לקריאה לא דווקא משום היותו סיפורו של סוכן ישראלי במצ"רים. יש בו—ממקור ראשון, שהצליח לחדור לפני־ולפנים של המשטר והחברה—תיאור חי ומאלף של חיי החברה והפוליטיקה במצרים הנאצית, חיי מדינת־משטרה שבה קצונה צבאית ועילית זעיר־בורגנית היה את חיייה הלבנטיניים כאלו עדיין פארוק יושב בחצר־המלוכה. התפקיד המרכזי של השירות החשאי המצרי בחיים אלה הוא תפקיד של אוהז־ברסן ומפקח־על־הכל. יחד עם זה נותנת כמה מן התכונות הטובות באפיים של אנשי החברה הגבוהה והפקידות במצרים כר נרחב לפעילותו של סוכן המצליח לשחול עצמו בתוכה. הכל נראה קל ומהיר מדי?—שוב צף ועולה הכלל בדבר המציאות העולה על הדמיון.

מי שמבקש לשמוע על מצרים ממקור ראשון, מתוך מועדוני־הלילה, הבארים, ויעודי־החבר־רה־הגבוהה ובית־הכלא לאסירים פוליטיים לא יחמיץ את סיפורו של לוך. חובבי הריגול ממילא כבר הגיעו אליו.

ש. י.

מבוא לתולדות הספרות הערבית

לפנינו ספר המורכב שני חיבורים שנכתבו בידי שני מלומדים שונים ובשתי תקופות שונות.

* המילטון א. ר. גיב ויעקב מ. לנדאו: מבוא לתולדות הספרות הערבית; עם עובד, 1970; עמ' 238.